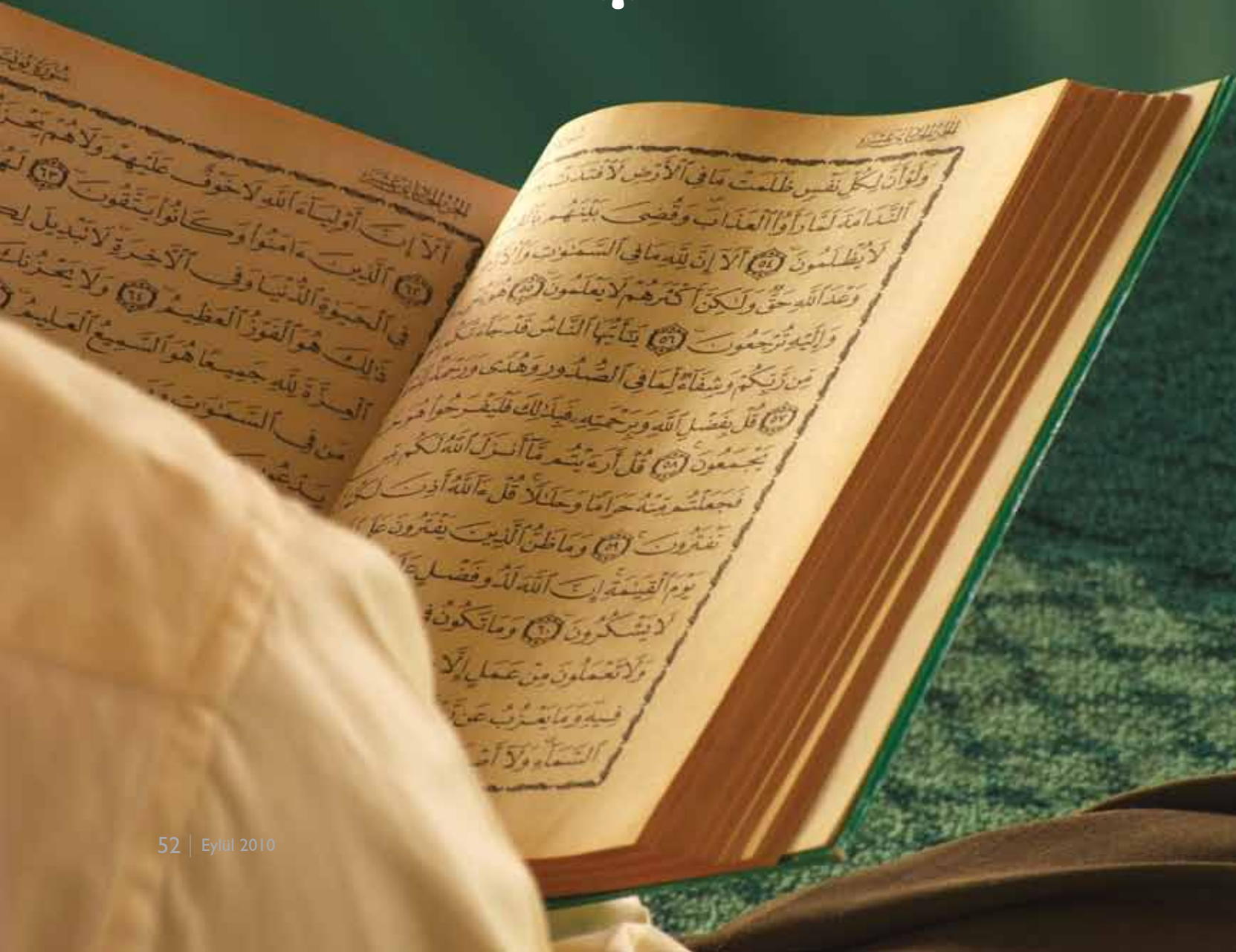




RABBİN

RİZÂSINI GÖZETMEK

“Meseleye dinin nasıl baktığına göz atacak olursak; insanların gözünde hiç tasvip görmeyen çift şahsiyetli olmayı Allah’ın asla sevmeyeceği âşikârdır. Çünkü kulların hoş görmediğini Allah’ın da hoş görmeyeceği bellidir.”



Bir insanın yapmış olduğu hareketi başkalarının gözüne girmek için yapmasına riyâ ve gösteriş denir. Bu şekildeki davranışlarda doğallık yoktur, ikiyüzlülük ve yapmacıklık vardır. İnsanın kendisiyle ve toplumla çelişik yaşaması, iki farklı şahsiyet sergilemesi söz konusudur. Böylesi davranışları benimseyenler kendileriyle, çevreleriyle, en önemlisi de Allah'la barışık değildirler, devamlı bir ikilem içindedirler, huzursuzdurlar. Toplumun önündeyken farklıdırlar, yalnız kaldıklarında ise bambaşka bir şahsiyet olur çıkarlar.

İnsanların farklı kimlikler sergilemelerinin kökenleri onların çocukluk dönemlerine kadar iner. Çocuklar, aile içinde karşılaştıkları baskı ve şiddet nedeniyle ebeveynlerinin yanında farklı, yalnız kaldıklarında da farklı davranışlar sergilerler. Ev ortamı onları âdetâ

yalan söylemeye sürükler. Yaptıkları hataları inkâr ederler, suçları bir başkasına atmayı alışkanlık haline getirirler. Karşılaşacağı baskı nedeniyle en iyi yardımcı olarak yalanı kullanırlar. Ellerinden geldiğince uslu çocuk rolünü oynamaya çalışırlar, anne babalarının yanında doğal davranmazlar, daha o yaşlarda vaziyeti idare etmeyi öğrenirler. Bazen de gereksiz veya aşırı ödüllendirmeler olumsuz etki yapar; bu durumda bazı çocuklar, anne babalarının gözüne girmek için bazı davranışları sırf o ödülü elde etmek için istemeyerek yaparlar, ilk fırsatta da tam tersi bir tavır içine girerler. Ebeveynin kendi aralarındaki yanlış tavırları da onların olumsuz şekillenmelerinde etkili olur. Anne babalarının evlerinde sergiledikleri aile içi davranış tarzının bir başkası yanında tamamen değişmesi, arkasından kınadıkları ve son derece kötüledikleri kimselerle karşılaştıklarında yakınlık göstermeleri de onların şahsiyetle-

rinin şekillenmesinde olumsuz etkiler bırakır. Böylece çocuklar duruma göre tiyatro oynamayı hayatın gereği gibi algırlarlar. Gerek okul döneminde ve gerekse daha ileriki yaşlarda aynı tavrı besleyen etkenlerin neticesinde, böyleleri âdetâ iki kimlikli insanlar olurlar.

Böylesi bir atmosferde yetişen ve insanlarca beğenilmeyi her şeyin önüne koyan kimselerin yaptıkları ibadetlerde de aynı ikilem kendini gösterir. Başkalarının kendisi hakkında iyi düşünmesi için, görülen alanlarda ibadet düşkünü olur çıkarlar, başka zaman yapmadıkları ibadetleri başkalarını etkilemek için yaparlar. Bazen bu siyaset için yapılır, bazen de bir makama ulaşmak için. Bu tavır, bazen de masum bir yardım bağışında kendini gösterir. Fakir insanlara yapılacak yardımın herkes tarafından duyulması ve ne kadar iyiliksever bir insan olduğunun bilinmesi için ilan ve reklamın her türlü so-

nuna kadar kullanılır. İnsanlar da onların bu reklamına aldanarak ne kadar cömert ve iyilik sahibi bir kişi olduğunu düşünürler. Hâlbuki bilmezler ki, onların bu davranışlarının esas nedeni yapmak istedikleri bazı işleri gölgelemek veya bazı yerler nezdinde muteber bir insan olduğu imajını uyandırmak ve yahutta ileriki yatırımları için çıkabilecek pürüzleri daha baştan silmektir. İsimleri karanlık işlere karışmış nice insanın hayır ortamlarında boy göstermesini başka neyle izah edebiliriz ki? Bu aynı zamanda, menfaat ve istikbal için her şeyin hizmet aracı olarak görülmesi ve arzu-

Meseleye dinin nasıl baktığına göz atacak olursak; insanların gözünde hiç tasvip görmeyen çift şahsiyetli olmayı Allah'ın asla sevmeyeceği âşikârdır. Çünkü kulların hoş görmediğini Allah'ın da hoş görmeyeceği bellidir. Bunu da en iyi ibadetler alanında görmekteyiz. Allah Teâlâ kendisine yapılan ibadetlerde gösterişe kaçılmasını asla tasvip etmez ve şöyle buyurur: *“Vay o namaz kılanların haline ki, onlar kıldıkları namazdan habersizdirler. Onlar gösteriş yaparlar.”* (107/Mâûn, 4-6). Allah Teâlâ, insanları beğendirmek ve onların gözüne girmek için ibadet

diye okudu.’ buyuracak ve bunların hiçbiri mükafat alamayacaktır.” (Bunu ifade eden uzun rivayet için bkz. Müslim, İmare, 152.)

Bu hadiste bizler için çok ibretlik dersler vardır. Gösteriş olsun, namım yürüsün, insanlar beni övsün diyerek yapılan iş, niyetini bilmedikleri için insanların gözünde büyük bir amel olarak gözüksün bile, Allah o kulun kalbini iyi bildiğinden, içindekiyle dışındakinin farklı olduğunu gördüğünden, ona hiçbir sevap vermez, belki de cezalandırır. Bir başka hadiste bu gerçek daha açık bir şekilde ifade edilmektedir:

Hiz. Peygamber ahabına der ki: *“Sizin için en korktuğum şey küçük şirk’tir.”* Ashabı şaşırarak *“Küçük şirk de nedir?”* diye sorarlar. Hiz. Peygamber onlara şöyle buyurur: *“Küçük şirk riyâ yani gösteriştir. Allah Teala kıyamet günü herkesi yaptığı ameline göre mükafatlandıracağı zaman şöyle buyuracaktır: Dünyada kime gösteriş yaptysanız, şimdi gidin onların yanına. Bakalım onlarda size verilebilecek bir mükafat var mı?”* (Ahmed b. Hanbel, V. 428, 429) Bu hadiste Hiz. Peygamber, gösteriş için, insanların gözüne girmek için bir takım iyilikler yapanların kıyamet günü sevap alamayacaklarını ve kandırdıkları kimselerin yanına gönderileceklerini haber vermektedir. Gönderildikleri kimselerin onlara bir yararı dokunmayacağı için hüsrana uğrayacaklar ve Allah rızasını

“Allah’tan dileğimiz, ibadetlerimizi ve diğer davranışlarımızı gerçekten gönlümüzden gelerek yapmayı bizlere nasip etmesidir. Sırf insanlar desin diye gösteriş yapmaktan bizleri korumasıdır.”

lara alet edilmesidir. Dolayısıyla yer ve zamana göre farklı karakter sergilemek ve ortama bir bukalemun gibi hemen uyuvermek, bunu yapan gözünde açıkgozlülük ve işbirliktir. Aslolan onun hedeflediği şeye doğru yürüyebilmesidir ve bu amaçla önündeki her engeli hangi yolla olursa olsun aşmak durumundadır. Tabii bu şekilde davranan az sayıdaki insan için yaptığımız bu tespitlerden, gerçekten samimi olarak yardımda bulunan büyük çoğunluğu tenzih etmek gerekir. Onların samimi yardımları sayesinde çok sayıda fakir ve muhtaç insan hayatını sürdürebilmektedir.

eden insanlara “Böyle ibadet edeceğine hiç yapma daha iyi. İbadetini benim için yapmaya çalış. Çünkü o ibadeti sana emreden ve mükâfatını verecek olan benim. O halde benim için yap.” der gibidir. Hiz. Peygamber de bir grup riyâkâr hakkında şöyle buyurmaktadır:

“Bazı şehitler, malını tasadduk edenler ile âlimler mükafat olarak cenneti isteyecekleri zaman, Allah Teâlâ her birine ‘Yalan söylediniz; biriniz desinler diye cömertlik etti; diğeriniz desinler diye savaşta kahrâmanlık gösterdi; diğeriniz de falan kimse âlimdir desinler

gözetmeden sırf insanların gözüne girmek maksadıyla yaptıkları ameller boşa gidecektir. Hz. Ali böylesi insanları çok güzel tanıtmaktadır: *“Gösteriş yapanın alameti şunlardır: Yalnız kaldığında amelinde tembelleşir, halk içindeyken heveslenir. Övüldüğü zaman amelini çoğaltır, yerildiğinde ise azaltır.”*

Bütün sorun insanın dünyaya bir imtihan için geldiğini zaman zaman unutmamasındadır. Dünyayı ebedî ve devamlı yaşayacağı bir yer gibi görmesindedir. Dünyanın geçici olduğu, insanın yaptıklarından hesaba çekileceği unutulduğunda veya önemsenmediğinde, insanların beğenisi ön plana çıkmakta, bu sefer Allah rızası değil de etraftakilerin hoşnutluğu gözetilmektedir. Bu, ibadette bile kendisini göstermektedir. İnsan şeklen Allah’a ibadet etmekte ancak gönlünden bunu bir kula doğru yapmaktadır, arzusu onun gözüne girmektir. Dolayısıyla bir başka insana kuluk yapıyor gibidir.

Başkalarını da teşvik etmek gayesiyle yapılan ibadetleri, yardımları ve iyilikleri yukarıdaki tanımlamanın dışında tutmak gerekir. Eğer insan gerçekten yaptığını iyi niyetle yapıyor ve bunu yaparkenki niyeti, insanların kendisini örnek almaları ve benzeri yardım ve iyilikleri onların da yapması ise, Allah elbette onun kalbindeki niyetini bilmektedir. Mükâfatını da niyetine göre verecektir. Başkalarının da aynı

veya benzeri hayrı yapmasına sebep olduğu için onların sevaplarının bir mislini kendisi de alacaktır. Ancak kişinin niyetinin ne kadar önemli olduğu dikkatlerden kaçmamalı-

ler yavrularını böyle olmaya itecek ödüllendirmelerden veya baskılardan kaçınmak durumundadırlar. Kendileri de bu tür davranışlar sergileyerek çocuklarına kötü örnek olmama-



dır. Dolayısıyla aslolan kalbin kendisine ne dediğidir. Eğer ibadetini yaparken gönlünden başkalarına beğendirmeye arzusu geçiyorsa, etrafındaki kişiler olmadığı takdirde o ibadeti farklı şekilde yapacaksa, burada bir problem var demektir. Keza başkaları olmadığı takdirde yaptığı iyiliği yapmayacaksa, burada da sorun var demektir.

Sonuç itibarıyla, şahsiyet ikileşmesi son derece ciddi bir sorundur. Bunun ortaya çıkması daha çocukluk dönemine kadar uzandığına göre, ebeveyn-

lerdir. Kalbiyle barışık, yalnız kaldığında içi huzurlu olan insanlar yetiştirmek istiyorsak, çocuklarımızı farklı ortamlara göre değişik davranışlar içine girmeye neden olacak davranışlardan kaçınmamız gerekir.

Allah’tan dileğimiz, ibadetlerimizi ve diğer davranışlarımızı gerçekten gönlümüzden gelerek yapmayı bizlere nasip etmesidir. Sırf insanlar desin diye gösteriş yapmaktan bizleri korumasıdır.

*Prof. Dr.